

Ladislav Medňanský sa narodil 23. apríla 1852 v Beckove. Roku 1861 sa jeho rodina presťahovala do kaštieľa v Strázkach pri Kežmarku (1861), kde získal aj prvé výtvarné vzdelanie. Jeho učiteľom bol rakúsky maliar Thomas Ender, ktorý v tom čase pôsobil v Tatrách a na východnom Slovensku. Po absolvovaní lýcea a liečebného pobytu v Badene, kde si liečil reumatizmus, sa Ladislav zapísal na Akadémiu výtvarného umenia v Mníchove (prof. A. Straehuber, O. Seitz). Odtiaľ na jeseň 1874 odišiel do Paríža, kde pokračoval v štúdiách na École des Beaux-Arts u prof. Isidora Pilsa. S Parížom, a s Francúzskom vôbec, Medňanský spojil nemalú časť svojho života. Navštevoval ho viac-menej pravidelne až do roku 1897. Už počas svojho prvého parížskeho pobytu (1874 – 1875) prejavil schopnosti absorbovať impulzy nového maliarskeho pohybu v Európe.

V roku 1875 ukončil štúdiá a usadil sa na Montmartri. Tak začal svoj druhý parížsky pobyt (1875 – 1877), počas ktorého sa zoznámil s francúzskym maliarom Odilonom Redonom. Tento významný majster francúzskeho symbolizmu pri jednej príležitosti povedal, že sa „s naším Medňanským zoznámil vo Fontainebleau a zistil, že je to zaujímavá a filozofujúca osobnosť“. Tento citát z memoárov maďarského maliara Józsefa Rippla-Rónaia poukazuje na duchovnú spriaznenosť Redona a Medňanského, ktorý sa v ranom období definoval aj ako filozof a básnik. Ich známosť sa prejavila i v neskoršej Medňanského tvorbe.

Plodné priateľstvá

Prekvapujúca je takisto analógia umelcových obrazov z tohto, ale aj z neskorších období s niektorými dielami francúzskeho maliara Frédérica Bazilla. Okolo rokov 1877 – 1878 vznikli tiež Medňanského plátna, ktorých technika a spôsob maľovania pripomínajú obrazy François-Louisa Francaisa a impresionistickej maliarky Berthy Morisotovej. S ňou sa náš maliar zoznámil práve v Paríži, podobne ako s niektorými ďalšími impresionistami, z ktorých mal bližšie najmä ku Claudovi Monetovi, Camillovi Pissarrovi, a Alfredovi Sisleyovi.

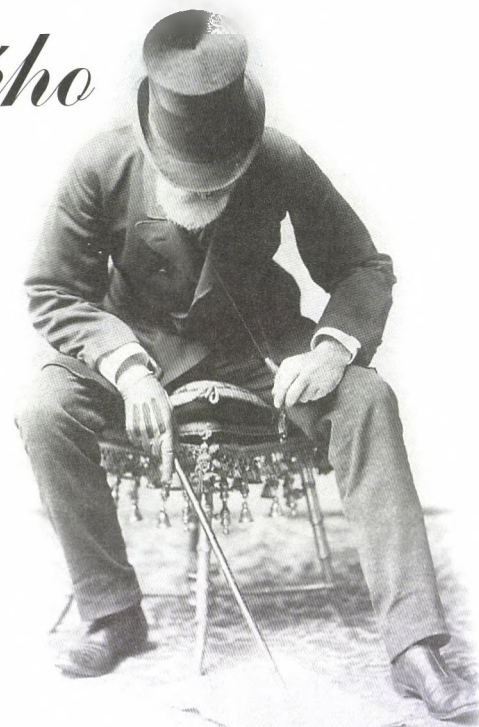
Svojou tvorbou ho tiež lákali Gustave Courbet, Camille Corot, Honoré Daumier a skupina tzv. barbizoncov, resp. členov barbizonskej školy, najmä Jean-François Millet. Pod jeho vplyvom začal maľovať obrazy, v ktorých kládol dôraz na dojem, zážitok z prírody. Ten bol považovaný za prvoradý. Dôležitý bol aj určitý filozofický náboj, myšlienka, ktorú dielo prinášalo alebo malo vysloviť.

Neskôr Medňanský sám pôsobil v Barbizone. Vo svojej tvorbe priviedol na majstrovskú úroveň krajinu lesného interiéru. Lyrický realizmus barbizonského typu, ktorý si tak osvojil, mu umožnil tlmočiť prežívanie zážitku zo skutočnosti s jeho individuálnymi pocitmi a náladami. V týchto krajinomalbách nachádzame umelcov intenzívny záujem o nezvyčajnú atmosféru prírodných javov a svetelných efektov v prírode.

Parížske MÚZY

Ladislava Medňanského

Ladislav Medňanský (Mednyánszky) bol maliarom s príznačným citom pre zobrazovanie nálady z motívu videného. Do svojich obrazov dokázal vložiť charakteristický nostalgický podtext, bez ohľadu na to, či na nich používal ako súčasť námety ľudskú postavu – figúru, alebo nie. Tento pre neho typický duchovný náboj badať aj v olejomaľbách z jeho parížskych pobytov, ktoré možno považovať za skvelú ukážku umelcových maliarskych schopností, akým sa len málokto dokázal v jeho dobe, ale aj potom vyrovnáť.

Mednyánszky

VEČERNÁ KRAJINA (1892)

Roku 1877 Ladislav Medňanský načas Francúzsko opustil. Odniesol si však mimoriadne cenné skúsenosti. Dá sa povedať, že sa stal už hotovým krajinárom. Mnohoraké umelecké dianie v Paríži a jeho okolí mu ponúkalo výber z početných hnutí a smerov. Z nich si zvolil tie, ktoré boli jeho umeleckému zámeru najbližšie. Barbizonské chápanie krajiny a tomu zodpovedajúci spôsob maľby kulminovali v jeho tvorbe ešte dlho do konca 80. rokov 19. storočia.

Leto a jeseň roku 1877 strávil v Strázkach na Slovensku, ba dostal sa až do Szolnoku, kde spolupracoval s maďarským maliarom Lajosom Deákom-Ébnerom. Predpokladá sa, že z tohto roku pochádza aj jeho obraz *Zimná noc*, nachádzajúci sa dnes v zbierkach Slovenskej národnej galérie v Bratislave, podobne ako ďalšie plátna, napr. *Vysoké Tatry pred búrkou* (okolo 1878 – 1879), *Ohyb rieky Poprad pri Strázkach* (okolo 1878 – 1879) a iné.

Očarený krajinou

Krajinomalbu potom Medňanský rozvíjal aj počas nasledujúcich pobytov v Budapešti, no najmä vo Viedni. S novou, nastupujúcou tendenciou v krajinomalbe sa vtedy spájalo maľovanie vo voľnej prírode. V Rakúsku vznikol v tejto súvislosti maliarsky smer *Stimmungsimpressionismus* (impresionizmus nálad), s ktorého predstaviteľmi mal Medňanský dobré vzťahy. Na rozdiel od francúzskych impresionistov, usilujúcich sa zobraziť chvíľkovosť javu, bohatstvo svetiel a ich lomov v prírode matematicky presným rozborom farieb, jeho predstaviteľia kladli dôraz na významovo-obsahové jazy diela. Napriek tomu všetky dovedy platné nároky na maliarsku techniku sa aj v Medňanského prípade sústredili na požiadavky sietnice oka. Detail sa stával čoraz viac nepotrebný, zdôrazňovala sa škvrna farby a pocit neukončeného obrazu. Plátna namalované týmto spôsobom pripomínajú voľné verše bukolík, majú v prenesenom zmysle niečo spoločné s La Fontainom i Vergíliom. Ich autori, označovaní niekedy za romantických realistov, sa spravidla zaradili medzi najväčších koloristov tých čias, hoci používali takpovediac najužšiu škálu farieb. Tento prístup k tvorbe zaujal Ladislava Medňanského preto, lebo vnútorný život prírody považoval od počiatku za najlákavejší model svojej tvorby.

Tretíkrát v Paríži

Na prelome rokov 1888/1889 Ladislav Medňanský znovu odišiel do Paríža. Podľa dochovaných prameňov sa usadil na Boulevard Montparnasse 49, kde si prenajal ateliér. Vo svojej tvorbe začal akceptovať podnety impresionistov a neoimpresionistov, nevstúpil však do nijakého hnutia ani umeleckej skupiny a nestal sa príslušníkom žiadneho smeru či štýlu. Ostal sám sebou, večným samotárom a čudákom túlajúcim sa po krajine, vyhľadávajúcim motívy, ktoré by čo najviac vyhovovali jeho naturelu.

Vždy kladol dôraz na obsah diela, vnútorné prepojenie motívu s videným javom. Tým sa líšil od svojich predchodcov i súčasníkov. Tento aspekt výrazne poznačil jeho dielo a vyžaruje dokonca aj z jeho kresieb.

Okolo roku 1890 sa Medňanský prostredníctvom vedca Andrého Chevrillona zoznámil s budhizmom a teozofiou. Vplyv mystických teórií sa potom preniesol do jeho monumentálne cítených obrazov z 90. rokov 19. storočia, namalovaných v duchu symbolizmu. V umelcových neskôr publikovaných denníkoch sa na viacerých miestach stretáme s jeho zmienkami o iluzórnosti sveta a význame zahĺbenia sa človeka do vnútornej sféry života. Na niekoľkých stranách nemecky písaného denníkového záznamu

sa dokonca hovorí o jeho detailnom záujme o astrológiu a teozofiu.

V rokoch 1896 – 1897 navštívil Medňanský Paríž posledný raz. V Galérii Georgea Petita usporiadal samostatnú výstavu. Hoci mal už 46 rokov, bola to jeho prvá a zároveň posledná parížska výstava. Znamenala skutočný prelom v jeho tvorbe. Boli tu vystavené obrazy tulákov, vydedencov spoločnosti, bedárov a bezdomovcov, ktoré ohúrili širokú verejnosť. Dobové časopisy a denníky nešetřili slovami chvály vyslovenými na jeho adresu: „*Medňanský je centrom, okolo ktorého sa točí na výstave každý talent*“, „*je to veľký básnik, ktorý udáva základný tón – starešina so striebornými vlasmi a s mla-*

TATRANSKÁ KRAJINA (OKOLO 1890)

V SRBSKU (1914)

dým srdcom.“ V tom roku vystavoval v tej istej, vtedy už slávnej galérii v centre Paríža svoje obrazy aj známy impresionista Alfred Sisley. Zo 146 vystavených obrazov predal iba zopár, pričom tlač toto podujatie úplne ignorovala. Úspech menej známeho maliara zo Slovenska (Uhorska) vystupuje vo svetle týchto udalostí ako viac než významný fakt.

Mystérium biednych a bohémov

Spomínaným obrazom tulákov predchádzala umelcova inšpirácia ikonografickou tradíciou francúzskeho umenia *Le Chiffonnier philosophie* – t. j. filozofov, bedárov a handrárov. Medňanský s nimi prichádzal do styku jednak prostredníctvom dobovej francúz-

skej karikatúry, teda prostredníctvom populárnych ilustrácií bohémy parížskeho podsvetia, ako aj vďaka jeho vlastným skúsenostiam. Získal ich v prostredí, v ktorom žil. Presťahoval sa totiž do chudobnej štvrte parížskych tulákov *clochardov* na okraji mesta. Tu nachádzal modely a originálne ľudské typy pre svoje obrazy žobrákov a bedárov. Za vzor mu slúžil slávny francúzsky maliar Édouard Manet, ktorý rovnako ako on pochádzal z vyšších spoločenských vrstiev a tiež sa presťahoval do chudobnej mestskej štvrte, aby tam namaľoval svoju povestnú obrazovú galériu ľudských portrétov sveta bohémy.

Medňanský sa v Paríži oboznámil aj s dielom neoimpresionistu Paula Cézanna, stále považovaného za jedného z otcov moderného svetového maliarstva. Pochvalne sa o ňom vyjadroval aj vo svojom denníku z roku 1898. Nebola to samozrejmosť. Vtedy význam Cézannovej tvorby ešte takmer nikto nedoceňoval.

Medňanského dielo neskôr vyústilo do tvorivej syntézy, osobného prístupu k prehodnocovaniu predchádzajúcich vplyvov na jeho umelecký vývin. Nešlo mu pritom o štýlové reflexy ani o preexponované technické postupy využívané v malbe, ale o brilantnú maliarsku a kresliarsku tvorbu, vyznačujúcu sa zvláštnym, mystickým čarom. Medňanského obrazy prinášajú čosi ako zjavenie, maliarske mystérium, kde všetko, čo na nich vidíme, je poznačené osobitým druhom myšlienkového spirituálnosti a racionálneho úsudku v malbe plných tvarov a pevnej objemovej stavby, s vibrujúcim a vyžarujúcim mystickým svetlom, ktoré je nositeľom ich osudového ľudského posolstva. Možno povedať, že Ladislav Medňanský študoval a „kopíroval“ tradíciu *ellegorie réele* francúzskeho umenia a spojil ju s rakúskou interpretáciou maliarskych tradícií barbizonskej školy, no slovenská a zahraničná umenoveda pri hodnotení jeho diela dokázala, že aj preto sú jeho obrazy príkladom osobitého vkladu do dejín nášho a európskeho výtvarného umenia.

Ladislav Medňanský zomrel 17. apríla 1919 vo Viedni, kde ho aj pochovali na ústrednom cintoríne. Roku 1966 uložili jeho telesné ostatky na Kerepešskom cintoríne v Budapešti.

PhDr. Ľubomír Podušel, CSc. (1953), roku 1976 vyštudoval dejiny umenia na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Patrí k popredným slovenským teoretikom umenia, je dlhoročným pracovníkom Slovenskej národnej galérie v Bratislave.